

МОДЕЛЬ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

MODEL OF MONITORING QUALITY OF PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE QUALIFIED WORKERS

У статті здійснено аналіз моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників із позиції діяльнісного підходу. Визначено специфіку об'єкта, суб'єкта, мети як основних структурних компонентів моніторингової діяльності. Обґрунтовано ряд фундаментальних ідей, які лягли в основу авторської моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, що відображена на двох рівнях: особистісно-учнівському та управлінському. Акцентовується на тому, що моніторинг має стати невід'ємною частиною сучасного навчального процесу, під час якого учні продовжуватимуть розвивати свої професійні якості та закріплювати набуті знання і вміння. Запропоновано здійснювати моніторинг через систему заходів, що об'єднані у п'ять груп і своїм змістом відповідають особливостям кожного етапу моніторингу.

Ключові слова: моніторинг, професійна підготовка, діяльність, модель, суб'єкт, об'єкт, мета, професійно-технічний навчальний заклад.

В статье проведён анализ мониторинга качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих с позиции деятельностного подхода. Определена специфика объекта, субъекта, цели как основных структурных компонентов мониторинговой деятельности. Обоснован ряд фундаментальных идей, которые легли в основу авторской модели мониторинга качества профессиональной подготовки будущих квалифицированных рабочих, в которой отображены два уровня: личностно-ученический и управленческий.

Акцентируется внимание на том, что мониторинг должен стать неотъемлемой частью современного учебного процесса, во время которого ученики будут продолжать развивать свои профессиональные качества и закреплять приобретенные знания и умения. Предложено осуществлять мониторинг через систему мероприятий, объединенных в пять групп, которые своим содержанием отвечают особенностям каждого этапа мониторинга.

Ключевые слова: мониторинг, профессиональная подготовка, деятельность, модель, субъект, объект, цель, профессионально-техническое учебное заведение.

The article analyzes the monitoring of the quality of professional training of future skilled workers from the standpoint of the activity approach. Determine the specifics of the object, subject, purpose as the main structural components of monitoring activity. The author substantiates a number of fundamental ideas, which formed the basis of the author's model for monitoring the quality of professional training of future skilled workers, which is reflected on two levels: person-student and managerial. It is emphasized that monitoring should become an integral part of the modern educational process, during which students will continue to develop their professional qualities and consolidate their acquired knowledge and skills. It is proposed to monitor through a system of measures, which are grouped into five groups and their content correspond to the specifics of each stage of monitoring.

Key words: monitoring, professional training, activity, model, subject, object, goal, vocational and technical educational institution.

УДК 377.111.3

Гириловська І.В.,
канд. пед. наук, докторант
Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних
наук України

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сучасне реформування національної освіти, насамперед, націлене на постійне та послідовне підвищення її якості на всіх рівнях. Законом України «Про освіту» передбачено, що складовою частиною державної системи забезпечення якості освіти є внутрішня система забезпечення якості в закладах освіти, елементом якої виступає моніторинг. Тому кожний навчальний заклад, зокрема професійно-технічний, зацікавлений в організації та проведенні успішної моніторингової діяльності, результати якої дадуть змогу прийняти ефективні управлінські рішення щодо оптимізації освітнього процесу з метою підвищення якості освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує низку досліджень, здійснених науковцями з проблеми моніторингу у сфері вищої та загальної середньої освіти, зокрема: «Моніторинг освітнього процесу у вищих навчальних закладах» (В. Горб), «Моніторинг якості професійної підготовки інженерів швейної галузі у вищому навчаль-

ному закладі» (Г. Красильникова), «Моніторинг якості професійної діяльності науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів» (І. Анненкова), «Професіографічний моніторинг становлення спеціаліста» (С. Сіліна), «Моніторинг розвитку навчальної діяльності учнів» (З. Рябова), «Моніторинг загальноосвітньої підготовки учнів» (К. Краснянська, Л. Краснокутська), «Моніторинг результативності навчального процесу» (Н. Вербицька) та ін. Водночас у наукових розробках проблема моніторингу якості професійної підготовки учнів у професійно-технічних навчальних закладах (ПТНЗ) не знайшла свого відображення.

Мета статті – представити авторську модель проведення моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом поняття «моніторинг» є часто вживаним у педагогіці, хоча воно не є онтологічно заданим для неї. А. Дахін вважає, що моніторинг було створено як

інноваційний інструмент для оперативного реагування на навчальну ситуацію, який, окрім спостереження за навчальним процесом, уможливує управління ним [1, с. 6]. Звертаючись до моніторингу, його найчастіше розглядають як: інструмент управління якістю освіти; інформаційну систему; процедуру збору даних про об'єкт [4, с. 16]. Тому у науковій літературі відсутня однозначність у визначенні цього феномена. Наприклад, дослідники вбачають у ньому:

- комплекс процедур спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об'єкта і спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта (Г. Єльнікова);

- процес безперервного науково обґрунтованого, діагностико-прогностичного стеження за станом, розвитком педагогічного об'єкта, з метою оптимального вибору освітніх цілей, завдань та засобів їх вирішення (Т. Хлебнікова);

- систему збору, обробки, зберігання і поширення інформації про освітню систему або окремі її елементи, яка зорієнтована на інформаційне забезпечення управління, дає змогу виносити судження про стан об'єкта в будь-який момент часу і може забезпечити прогноз його розвитку (О. Майоров);

- вироблення певних актуальних знань про стан системи, в якій відбуваються зміни, для подальшого переказу цих знань мовою управлінських рішень (С. Подмазін).

Аналіз представлених та інших визначень моніторингу [2; 3; 5; 6; 8; 10] дає змогу стверджувати: моніторинг являє собою певну послідовність дій (процедура, процес, захід), які наповнені змістом (порівняння, спостереження, оцінювання), спрямовані на певний об'єкт (система, елементи освітньої системи, педагогічний об'єкт) і визначають практичний результат (інформація, знання, судження), що використовується для досягнення кінцевої мети (прийняття управлінських рішень для підвищення якості освіти, оптимізації освітнього процесу). Виявлення у феномені «моніторинг» таких елементів, як мета, результат, об'єкт, дія, зміст, дає підставу дослідити його природу з позиції діяльнісного підходу.

Під діяльністю психологи розуміють форму активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім світом, яка викликається потребою або необхідністю (С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, Г. Костюк, О. Лурія та ін.). Насамперед, це означає присутність у ній об'єкта і суб'єкта. Об'єктами моніторингу в освіті можуть бути [7, с. 54–55]: а) система освіти; б) результати навчальної діяльності; в) характеристики учасників освітнього процесу (стан здоров'я, умови життя й навчання, задоволеність освітніми послугами тощо); г) відносини споживачів освітніх послуг з освітнім середовищем; д) процеси функціонування й розвитку освітніх

систем та управління ними; ж) компоненти освітнього процесу (матеріально-технічні умови, контингент, кадри, результати запровадження освітніх реформ тощо). У нашому дослідженні об'єктом моніторингу виступає професійна підготовка майбутніх кваліфікованих робітників як результат навчальної діяльності учнів ПТНЗ.

Під суб'єктом моніторингової діяльності будемо розуміти виконавця предметно-практичної діяльності, що спрямована на об'єкт [9, с. 249], якому притаманні свідомість, мислення, активність, самостійність, здатність до дій. Тому суб'єктами нашого моніторингу виступатимуть три категорії його учасників: керівники, викладачі, учні. Аналізуючи взаємозв'язок між об'єктом і суб'єктом, можна зазначити таку особливість: об'єкт моніторингу якості професійної підготовки не існує ізольовано, самостійно. Його не можна дослідити, вдосконалити лише шляхом спостереження чи збору статистичних даних. Професійна підготовка як об'єкт моніторингу є «власністю» учня – особистості зі своїми потребами, емоціями, можливостями тощо. Саме «носій» професійної підготовки, його бажання, свідомість, зацікавленість у моніторинговому процесі визначає повноту та об'єктивність отриманих результатів, які у подальшому стануть інформаційною основою для прийняття ефективних управлінських рішень. Таким чином, об'єкт моніторингової діяльності є одночасно активним її суб'єктом, який, своєю чергою, являє собою складну, саморегулюючу та саморозвиваючу систему. Отже, у моніторинговій діяльності центральне місце відводиться учню.

Для будь-якої діяльності основним структурним компонентом також є її мета. Кінцева мета моніторингової діяльності – підвищення якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників. Але досягнути цієї мети можна лише за умови, що вона буде прийнятою кожним суб'єктом індивідуально. В іншому разі одна категорія учасників моніторингу виявиться включеною у чужу діяльність, стане її частиною, не володітиме свободою у виборі способів досягнення визначеної мети і результатів, лише виконуватиме нав'язану їй функцію. Тобто вона буде просто функціонувати, не шукаючи у своїх діях нового для себе сенсу. Висновок: моніторинговий процес має синхронізуватися з відповідним мотиваційно-стимулюючим процесом.

Отже, за нашим баченням, моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників – це спільна діяльність керівників, викладачів та учнів. У ній синтезуються та перебувають в узгодженій і цілеспрямованій взаємодії три нерівноцінних за своєю сутністю види діяльності: управлінська (керівників), педагогічна (викладачів), навчальна (учнів). При цьому діяльність кожної категорії учасників моніторингу постає як мотивована, цілеспрямована, предметна, здійснювана

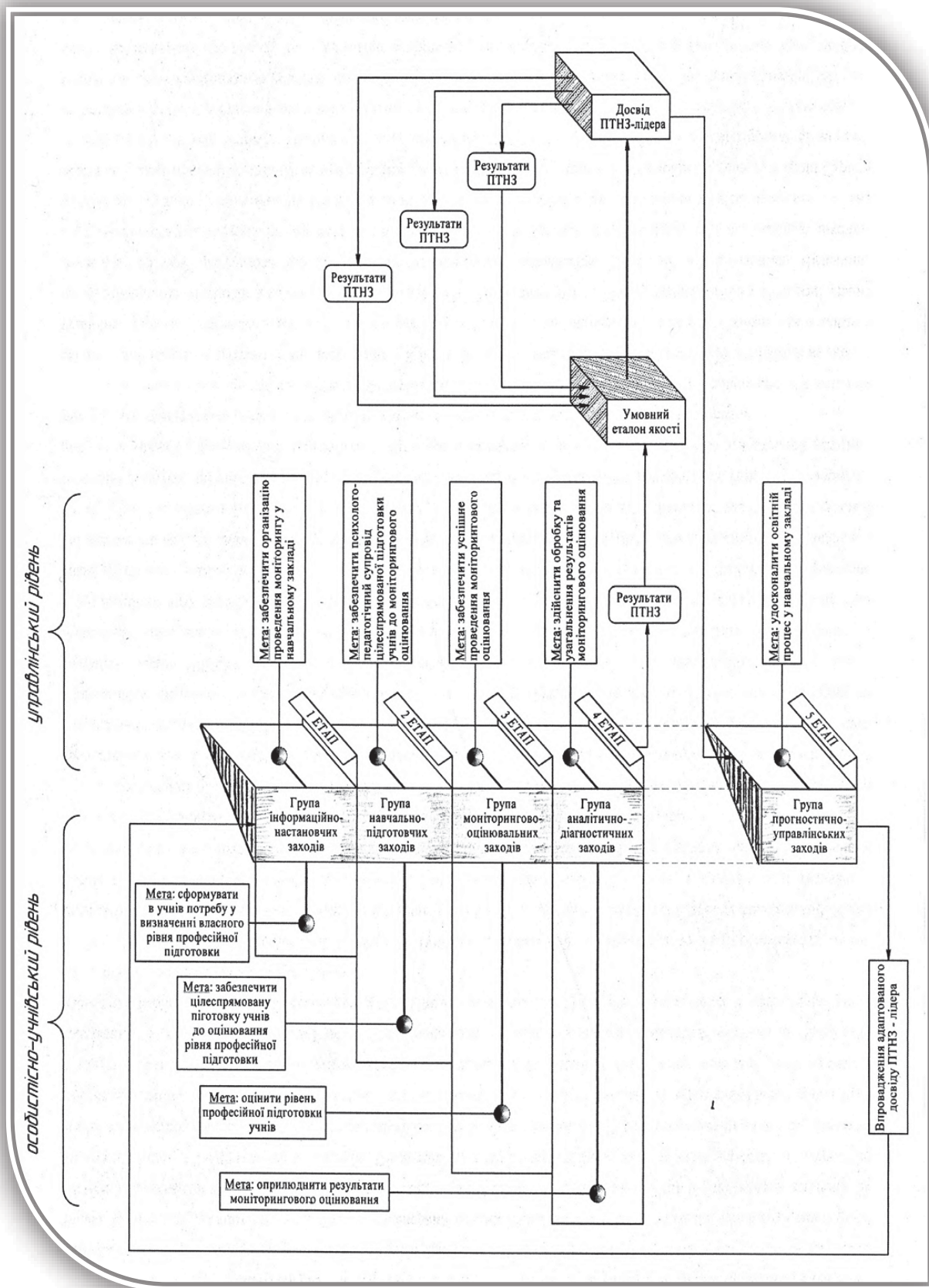

Рис. 1. Процесуальна дворівнева модель моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників

за допомогою відповідних методів і як така, що призводить до загального результату.

Основний зміст навчальної діяльності учнів у моніторингу полягає у цілеспрямованій професійно-орієнтованій самопідготовці до моніторингового оцінювання, яка є керованою викладачами. Педагогічна діяльність викладачів полягає в організації та управлінні навчальною діяльністю учнів. Її специфіка проявляється у тому, щоб спрямувати діяльність учня в позицію активного суб'єкта власної діяльності, при цьому розвиваючи його здатність до самоуправління й самоактуалізації. У певному сенсі діяльність викладачів є управлінською. Діяльність керівників у моніторингу полягає в управлінні загальним процесом, прийнятті ефективних управлінських рішень та подальшому виробленні успішної освітньої стратегії розвитку навчального закладу. Таким чином, моніторинговий процес практично треба здійснювати на двох рівнях: особистісно-учнівському та управлінському. Крім того, моніторинг доцільно розглядати як невід'ємну частину сучасного навчального процесу в ПТНЗ, під час якого учні продовжуватимуть розвивати свої професійні якості та закріплювати набуті знання і вміння. Пропонуємо здійснювати моніторинг у ПТНЗ через систему заходів, передбачених як для викладацького складу, так і для учнівського. Усі заходи доцільно об'єднати у п'ять груп, що відповідатимуть своїм змістом особливостям кожного етапу моніторингу, визначеному нами під час дослідження: інформаційно-настановчому, навчально-підготовчому, моніторингово-оцінювальному, аналітико-діагностичному, прогностично-управлінському.

Усе вище зазначене уможливило розроблення процесуальної дворівневої моделі моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у ПТНЗ (рис. 1).

Висновки. Експериментальна перевірка підтвердила дієвість авторської моделі проведення

моніторингу якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах. Перспектива подальшого дослідження полягає у розробці технології прийняття ефективних управлінських рішень на основі бенчмаркінгового підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дахин А.Н. Педагогический мониторинг: концепция и применение. URL: <http://www.iuro.websib.ru/dax.htm>.
2. Диагностика и мониторинг в управлении образовательным процессом: метод. пособ. / под ред. Т.Ф. Есенковой, С.Н. Митина, В.В. Елисеева. Ульяновск : ИПК ПРО, 2000. 60 с.
3. Локшина О.І. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти: світовий вимір. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиної. К.: К.І.С., 2004. С. 28–39.
4. Лукіна Т.О. Вимірювання й управління якістю освіти: навчально-методичні матеріали. К.: Експрес-об'єднання, 2007. 50 с.
5. Ляшенко О.І. Концептуальні засади моніторингу якості освіти. Моніторинг якості освіти: світові досягнення та українські перспективи / за заг. ред. О.І. Локшиної. К.: К.І.С., 2004. С. 21–27.
6. Майоров А.Н. Мониторинг в образовании. СПб.: Образование – Культура, 1998. 344 с.
7. Організаційно-методичне забезпечення моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти: монографія / за ред. Ляшенка О.І. К.: Педагогічна думка, 2011. 160 с.
8. Подмазін С.І. Особистісно орієнтований моніторинг діяльності закладів освіти. Директор школи. 2002. № 33(225). С. 8.
9. Слободчиков В.И. Основы психологической антропологии. Психология человека: введение в психологию субъективности. Учеб. пособие для вузов / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. М.: Школа-пресс, 1995. 384 с.
10. Хлебнікова Т.М. Планування навчально-виховного процесу. Завучу усе для роботи : наук.-метод. журнал. 2009. № 8 (08). С. 8–18.